

LEV TOLSTOY'UN ARAP KÜLTÜRÜ İLGİSİ

Nurzhan PARPIYEV*/ Prof. Dr. Sevim ÖZDEMİR**

Öz: Çağdaş edebiyat derlenmesinin güncel görevlerinden biri, iki veya daha fazla kültürün etkileşimi sonucunda ortaya çıkan kültürler arası edebî sürecin incelenmesidir. Kültürel çalışmalarında, özellikle önemli olan kültürler arası iletişim, çeşitli kültürel geleneklerin olası etkileşimleridir. Yani yabancı bir kültürün, toplumla etkileşimi sonucunda doğal olarak ortaya çıkan ve yabancı olarak gördüğümüz bir kültürü zamanla kendimizin bir parçası olarak algılamaya başladığımız bir gelişimdir. Aynı zamanda, karşılaştırmalı ve genel uluslararası edebî ilişkiler, bunların düzenliliklerini analiz eden karşılaştırmalı edebiyat eleştirisinin temelini oluşturur.

Bunun gibi karşılaştırmalı edebî bağlantıları Rus Edebiyatı ve Doğu Edebiyatında görebiliriz. Rus ve Doğu Arap da dâhil olmak üzere farklı halkların literatürünü karşılaştırmak, kültürün kendine özgü ulusal farklılaşması ilkesini karakteristik benzersiz özellikleri ile ortaya koymaktadır.

Rus yazar A.S. Puşkin'in eserlerinde Doğu, İslam kültürü bağlamında ortaya çıkar. Doğu, şair tarafından kültürel değeri olan, kendinden değerli, farklı bir dünya olarak algılanmaktadır.

Bu çalışmamızda Rus yazarların, özellikle Rusya'nın ünlü yazarı Lev Tolstoy'un edebiyat ve felsefi, dini ve etik eserlerinin Doğu Arap edebiyatı ve kamu düşüncesindeki etkilerini açıklayacağız.

Anahtar Kelimeler: Doğu, Arap edebiyatı, kültür, L. Tolstoy, Doğu ve Batı edebiyatı.

LEV TOLSTOY'S INTEREST IN ARAB CULTURE

Abstract: One of the current tasks of the contemporary literature review is the study of the intercultural literary process that occurs as a result of the interaction of two or more cultures. In cultural studies, intercultural communication is particularly important, possible interactions of various cultural traditions. In other words, it is a development that emerges naturally as a result of the interaction of a foreign culture with the society, that is, we begin to perceive a culture that we see as foreign over time as a part of ourselves.

At the same time, comparative and general international literary relations form the basis of comparative literary criticism, which analyzes their regularities.

We can see such comparative literary connections in Russian and Eastern Literature. Comparing the literature of different peoples, including Russian and Eastern Arab, reveals the principle of national differentiation of culture with its characteristic unique features.

In Russian writer A.S. Pushkin's works, the East appears in the context of Islamic culture. The East is perceived by the poet as a different world with cultural value, self-worth.

In this study, we try to explain the effects of the literary and philosophical, religious and

ORCID ID : 0000-0001-9651-2809*/ 0000-0002-7856-1401**

DOI : 10.31126/akrajournal.1078513

Geliş tarihi : 24 Şubat 2022 / Kabul tarihi: 21 Nisan 2022

* Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Anabilimdalı-Temel İslam Bilimleri.

**Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Fakültesi Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı.

ethical works of Russian writers, especially Russia's great writer Lev Tolstoy, on Eastern Arab literature and public thought.

Key Words: East, Arabic literature, culture, L. Tolstoy, Eastern and Western literature.

Giriş

Karşılaştırmalı yöntem özellikle çok kültürlü dünya koşullarıyla ilgili, çeşitli kültürel sistemlerin Doğu ve Batı arasındaki diyalogun ilk aşaması, yeni modellerin oluşturulması, insanların farklı bir zihniyete, farklı bir tarihsel yapıya sahip olmalarıdır. Karşılaştırmalı metodoloji çerçevesinde, farklı ulusal kültürlerin kimliklerini tanımlamak, aralarındaki ortaklığı ve farklılıkları bulmak, benzersiz ve farklı türleri ayırt etmek için bir süreç yürütülmektedir. Bir bütün olarak kültürün bir parçası olan edebiyat, bir araştırmacının ifadesinde şöyle geçer: “Belirli bir enstrümanın rolü orkestranın sesine aittir.” (Halizev, 2004:126). Böyle bir konum, kültürlerarası diyalogun rolünü vurgular. Bununla birlikte, karşılaştırmalı-tarihsel yöntemin özgüllüğü, tarihsel ve edebi olaylarda genel ve özel olanı karşılaştırıp ortaya koyar ve ulusal edebiyatın yabancı kültürdeki rolünün analizine temel oluşturur.

Batı ve Doğu, Hristiyanlık ve İslam, İncil ve Kuran'ın bir arada bulunduğu Rus medeniyetinin özellikleri, Rus yazar ve şairlerinin eserlerine, Rus edebiyatı ve kültürü tarihine yansır. İslam dinine inanan halkların sosyal yapıları ve yaşam tarzlarının incelenmesi, Rusya'nın doğu komşularına olan ilgisinin tarihi bir sonucu olmuştur. G. D. Gaçev bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Doğu, Türk-göçebe halkıyla ve sonra İslam'la ilişkide olan Rus ruhunun kendi kaderini tanımasına yer açtı.” (Gachev, 1981: 75).

Doğu hakkındaki bilginin gelişmesinde büyük rolü olan Tver tüccarı Afanasi Nikitin'in 1466-1472 yılında seyahatinde yazdığı ünlü "Üç Deniz Üzerinde Yürümek" adlı eserinin de etkisi vardır. Afanasi Nikitin'in bu eserindeki "Hoca Yusuf Horasanî"nin hikâyesi, o dönemin sıradan Rus halkının zihninde ve dünya görüşünün oluşumunda İslam geleneğinin önemini bir kez daha teyit eden çağın eşsiz bir anıtını temsil etmektedir (Nikitin, 1950: 72).

Klasik Rus anıtlarında “Doğu” unsuru ya zayıf bir şekilde ya da hiç temsil edilmemiştir. Bu durum D. S. Lihaçev tarafından şöyle anlatılır: “Asya ile edebî bağların eksikliği eski Rus edebiyatının çarpıcı bir özelliğidir. Diğer tüm Avrupa edebiyatları arasında, Klasik Rus edebiyatının Doğu ile en az bağlantıya sahip olduğunu iddia ediyorum. İspanya, İtalya, Fransa ve tabii ki Yunanistan'ın Doğu ile olan bağları, güney ve batı Slavları arasındakinden önemli ölçüde daha azdır. Oryantal temalar, motifler ve tarzlar Rus edebiyatında sadece XVIII. yüzyılda ortaya çıkıyor. Onlar, önceki yedi yüzyılın Rus edebiyatının gelişmesinden de daha derin ve boldur.” (Lihachev, 1971: 13).

XVIII. yüzyılın ortalarında M. V. Lomonosov, Rusya'nın Doğu ile iletişimini, halklarıyla kültürel ve ekonomik bağlarını savunmuş ve Rusya'da St.

Petersburg Üniversitesi'nde bir "Doğu Akademisi" ve Doğu Dilleri bölümünü açmayı planlamıştır. Rusya tarihindeki İslam ile ilişkilerini, ileri Rus düşünce-sinin oluşum ve gelişimi üzerindeki önemli etkisini N. M. Karamzin "Rus Devleti'nin Tarihi" adlı çok ciltli eserinde ifade etmiştir. Tarihçi, Tatar unsurunun Moskova devletinin sosyal evrimindeki önemini takdir etmiş ve Rus tarihinin Altın Orda Dönemi hakkında önemli keşifler yapmıştır. Tarihçiye göre, Altın Orda dönemi, Rusya'da mutlak konumlara sahip olan Ortodoks Hristiyanlığın barışçıl bir şekilde bir arada yaşadığı ve hâkim olan Altın Orda'nın dini olan İslam'ın ifade ettiği Hristiyan-İslam diyalogunun başlangıcını karakterize etmektedir. Karamzin bu durumu şöyle eder: "Tatar'ın Rusya üzerindeki hâkimiyetinin unutulmaz sonuçlarından biri, din adamlarımızın yükselmesi, keşişlerin ve kilise şubelerinin çoğalmasındı. Ölüm cezası altında olan Hanlar bile kendi halkına manastırları soymayı ve rahatsız etmeyi yasakladılar. Kilise çalışanları, Altın Orda ve soyluların vergilerinden muaftı." (Karamzin, 1988: 429).

M. Y. Lermontov'un eserlerinde doğu teması önemli bir rol oynar. Kafkas (Müslüman) halklarının folkloru ve oryantal şiirlerin motifleri, çalışmalarında yer almaktadır. Örneğin, "Üç Palmiye", "Filistin Dalı" adlı şiirlerini, "Doğu hikâyesi" olarak adlandırdığı "Azrail" şiirinin bir taslağı ve diğerlerini sayabiliriz. Şair, A. A. Kraevskii ile görüşmesinde şunları söylemiştir: "Asyalılardan çok şey öğrendim ve başlangıçları Asyalılar için hâlâ iyi anlaşılmayan Asya dünya görüşünün gizemine girmek istedim. Ama inanın bana, Doğu, zengin vahiylerin saklandığı yerdir." (Lermontov, 1984: 595).

M. Y. Lermontov'un yazdığı mektuplarından, Tatar dilini öğrendiği bilinmektedir: "Burada ve genel olarak Asya'da kullanılan Tatar dilini öğrenmeye başladım, Avrupa'da Fransızca'ya ihtiyaç olduğu kadar önemlidir" sözleriyle bu durumu ifade etmektedir (Lermontov, 1984:113). Şair, Peçorin (kahramanı da Tatarca konuşmayı öğrenir) ve "Zamanımızın Kahramanı" romanındaki Maksim Maksimoviç için konuşmasında Türkçe kelimeler kullanır. Rus edebiyatında Doğu algısı, Rus romantizminin birçok eserinde önemli bir yer tutar ve XX. yüzyılın ilk on yılındaki edebiyatta önemini korur.

XIX. yüzyılın 40'lı yıllarından başlayarak, Doğu teması Rus basının sayfalarında güçlü bir şekilde yer alır. Rusya'nın keskin bir şekilde özetlenen serflik krizi ile bağlantılı olarak toplumdaki önce ortaya çıkan diğer yollarını seçme sorunu, Rus gazeteciliğinde Doğu ve Batı'nın gelişim yollarına yansımalarıyla giderek daha fazla bağlantılı hâle gelir. Batı ve Doğu oranı, Slovyanofil (slovyanlar taraftarı) ve Batılılar arasında tartışmalara konu olmuştur. Sorun öncelikle Doğu'nun Avrupa medeniyetindeki yeri ile ilgiliydi. Slovyanofilizmin önderi A. S. Khomyakov, "Halife Yaşamının Özellikleri" adlı makalesinde İslam'ın kısmen gerçek ilkelere dayandığını ve Hristiyanlıkla ortak kaynaklara

sahip olduğunu şu şekilde yazmıştır: “Mohammedanizm (Hz. Muhamed), Musa'nın yasasının geldiği kökten geldi. İbrahim'in İsmail'in torunları Arabistan'a yerleşti ve aynı geleneği korudu.” (Homyakov,1994: 483).

Ayrıca doğu, devrimci demokratların gazeteciliğinde de büyük bir yer alır, onlar Herzen, Belinskii, Çernyševskii ve Dobrolyubov gibidirler. Rusya'nın toplumsal dönüşümünün sırası, Batı halklarının devrimci mücadelesinin deneyiminin gelişmesi için, eşzamanlı olarak Doğu'nun insan kültürünün beşiği olduğu görüşünü desteklemektedir. Bazı sosyo-tarihsel, politik, ideolojik faktörler nedeniyle belirli bir dönüşüm geçiren, iletişime açıklığı ve anlama arzusu, Tolstoy'un iç dünyasını özümseme yeteneği Arap edebiyatında ortaya çıkmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi benzer bir koşulluluk, karşılaştırmalı düzeyde "Doğu-Batı" temasında incelenmiştir.

Metinler arası karşılaştırma yöntemlerinin biri olan “Ötekini anlama” fikri, tarihsel-felsefi süreçte "farklılıkların" tanımlanması ve orijinalin karşılıklı etki mekanizmasına dayanır (Pektyshv, 2003:16-21). G. D. Gachev, “Edebiyatı bir elek olarak adlandırabiliriz, yani eleme mekanizması, her görüntünün renklendirilmesini ve felsefi anlamlarla tüketilen ayrıntıların anlamlarını, günlük yaşamın ve dilin eser öğelerini yorumlamanızı sağlar” demiştir (Gachev, 1998: 44). Başka bir araştırmacı ifadesinde: “Metinler arası sonuçta yazarlığın bireyselliğini olumsuz etkiler, küreselleşme kültürünün bireyselliğini reddeder. "Sahip olunan" herhangi bir şeyin kendisini "yabancı" olarak sunabileceğinden şüphelenir, yani Tolstoy'un fikirlerini Arap kültürü üzerinden algılama sürecinde, onların ulusal zihniyetine benzer şekilde "bizim", “kendimizin” olarak girdiklerini görüyoruz, der (Shaitanov, 2005: 35). Bizim için, sadece Arap yazarların, Tolstoy'un fikirlerini aynen kabul etmesini değil, aynı zamanda, yabancı kültürel alan edebiyatında ulusal işlemini incelemek de önemlidir. Kültür özgüllük, karşılaştırma, tanım ilkesine dayanır. Bu kültür tanımı hakkında V. N. Toporov: “Kültür sadece “anlamların doğduğu” yeri değil, aynı zamanda değiştikleri, yaptıkları ve bir kültür dilinden diğerine çevrilmeye çalıştıkları alanı da görmektir.” diye ifade eder (Toporov,1989: 7).

L. Tolstoy yetenekli ve amacı olan birisi olarak, büyük bir coşkuyla Rusya ve Doğu kültürü arasında dostane ilişkiler geliştirdi. O, diğer Rus kültürel figürlerine göre daha çok kendi ülkesi ve Doğu arasındaki dostluk düğümleriyle bağlıydı. L. Tolstoy, Rusya topraklarında yaşayan Tatarların, Başkurtların ve diğer Müslüman halklarının yaşamlarını, sanatlarını, ahlâkî ve dinî geleneklerini çok iyi araştırıp eser yazan (“Hacı-Murat”, “Kafkas Tutsağı”, “İlyas” ve diğerleri) bir yazardır. O, çalışmalarında İslam'a büyük önem vermiş ve insanlığın ahlâkî gelişimi ile ilgili konuları mânevî arayışlar açısından anlamıştır.

L. Tolstoy'un eşsiz, karmaşık ve çelişkili bir dünya görüşü vardı. Modern uygarlığı, zenginlerin "kültürünü" reddederek keskin bir şekilde eleştirmiş,

sıklıkla eski halklardan ilham kaynakları aramış, onlarda insanlığın hayatının yenilenmesi için gerekli olan güçleri görmüştür. Araştırmacılarından biri L. Tolstoy'un, Doğu halklarının günlük, geleneksel sevgi dolu ve çalışkan yaşamlarında, kültürel miraslarında bol miktarda bu tür güçleri gördüğünü vurgulamaktadır. Bu nedenle, Asya ve Afrika ülkelerinin eski felsefesine, destanlarına, edebiyatlarına, sanatlarına, folklorlarına, "Doğu Bilgeliği"ne büyük bir saygıyla ilgi göstermektedir (Shifman, 1971: 57).

L. Tolstoy'a göre, diğer ataerkil yaşam biçimlerini koruyan halklar, aslında uzun bir kültürün taşıyıcıları olabilirler, bu durum doğunun değişmezliği, binlerce yıldır geleneklere bağlılığı ve değerli niteliklere sahip olmasının sonucudur. L. Tolstoy doğu halklarına ataerkil antik çağını korumak, eski dinlerinin ve etik öğretilerinin ilkelerini gözlemlemek için kendilerini Batı medeniyetinden izole etmelerini söyler. O, "Doğu halkları özellikle mutlu şartlardadır. Toprağı terk etmeden, henüz bir askerî, anayasal ve endüstriyel hayata dönüşmeden ve Cennetin ya da Tanrı'nın en yüksek yasasının yükümlülüğüne olan inancını kaybetmeden kendilerini koruyorlar, ama yine de bir dönüşüm yolunda, yani, Avrupa halklarının uzun zamandır saptığı yanlış yolda, insan gücünden kurtulmanın özellikle zor olduğu bu yolda duruyorlar" ifadelerini kullanır (Tolstoy, 1936: 298).

L. Tolstoy, büyük bir hevesle çalıştığı eski Arap kültürüne, edebiyatına ve folkloruna büyük bir saygı duyuyordu. Hindistan, Çin veya Japon yazarlarına göre Arap yazarlarıyla sıkı bağlantı kurdu. Arap ülkelerinde, kendilerinden uzakta Yasnaya Polyana'da yaşayan L. Tolstoy'dan yardım isteyen, tavsiyesini soran ve her zaman onun tarafından dostça cevap alan insanlar bulunurdu (Shifman, 1971:165).

Araplar, ancak XIX. yüzyılın sonu, XX. yüzyılların başında Rus edebiyatı ile tanışmaya başlamıştır. Arap eleştirmenler ve yazarlar Tolstoy'u her şeyden önce, manevî, adil bir yaşam görüntüsünü, saflık ve yüksek ahlâkî ideallerle nasıl birleştireceğini bilen ve içinde yüksek sanatsal cesaret örneği gören bir düşünür ve sanatçı olarak algıladılar. O dönemlerde Arapların çoğu yoksul, ezilmiş köylülerdi ve XX. yüzyılın başlarında okuma yazmayı bilmeyenlerin sayısı oldukça çoktu. Arap köylülerin hayat şartları Rus köylülerin hayat şartlarına benzerdi, bu nedenle L. Tolstoy'un öğretileri ve fikirleri Arap ülkelerinde değer kazandı. Böylelikle L. Tolstoy'un kitaplarının Arap dünyasındaki dağılımını, fikirlerinin XX. yüzyılın başındaki Arap ülkelerinin tarihsel gelişim aşamasına karşılık gelmesi ile açıklamak mümkündür. Arap yazarların dünya edebiyatına daha yoğun ilgi göstermesi olgusu bu ilgiyi daha kuşatıcı bir zemine oturtur.

Tolstoy ve Doğu Hakkında Yapılan Araştırmalar

"Tolstoy ve Doğu" konusundaki çalışmalara ilgi, büyük yazar hayatta iken gündeme gelmiştir. 1905 yılında V. G. Çertkov, "Tolstoy ve Japonlar" adlı makalesini "Svobodnoe Slovo (Serbest Konuşma)" (No. 6) dergisinde yayınlamıştır. L. Tolstoy'un Japon kültürünün temsilcileri ile yazışması bu makalede ilk kez sunulmuştur (Bernyakovich, 2012: 93). L. Tolstoy'un ölümünden kısa bir süre sonra, benzer bir iki ciltlik derlemeleri ortaya çıkmıştır ve bu derlemelerde, Rus kültür figürlerinin makaleleri ve anıları ile birlikte Tolstoy'un Doğu ülkelerindeki figürleri tarafından açıklamalar yapılmıştır. İçindeki makalelere ek olarak, Doğu ülkelerinin temsilcilerinin L. Tolstoy ile ilgili anılarına da yer verilmiştir. 1924 yılında arkadaşı olan P. I. Birryukov, "Doğu" (No. 6) dergisinde daha sonra L. Tolstoy'un biyografisi haline gelen, "Tolstoy ve Doğu" derlemesinin yaklaşık içeriğini anlatan makalesini yayına hazırlamıştır. Derleme bir yıl sonra Almanca yayınlanmıştır. Kitap İtalyancaya da çevrilir. Derlemesinde, özellikle yazarın Asya kıtasının temsilcileri ile yazışmaları sunulmuştur. Yazarın Çin, Japonya, Hindistan, Türkiye, İran, Mısır, Cezayir ve Asya ve Afrika'nın diğer bölgelerinden bu ülkelerin halklarının yaşamlarının tanımlarını içeren mektupları vardı. Derleme ayrıca Doğu'nun tarihi ve kültürüyle ilgilenen Avrupa'nın halk figürleri ile yazar arasındaki bir yazışmayı da içermektedir (Rustamzoda, 2013: 175-178).

Sonra A. I. Şifman, 1971'de "Lev Tolstoy ve Doğu" başlığı altında bahsettiğimiz kitabı yayınlamıştır. Bu kitap L. Tolstoy'un Hindistan, Japonya, Çin, İran, Türkiye ve Doğu Arap insanlarıyla ilişkileri üzerine yeni materyalleri içeriyordu (Şifman, 1971: 409). Doğudaki L. Tolstoy'un eserlerinin tercümeleri ve yayınları hakkında değerli bilgiler B.A. Gordelevskii, I. Yu. Krachkovskii, N. I. Konrad, H. T. Fedorenko, L.D. Pozdnev gibi oryantalistlerin eserlerinde tutulmuştur.

1957 yılında T. L. Motyleva'nın "LN Tolstoy'un dünyadaki önemi üzerine" isimli geniş monografi yayınlanmış ve burada L. Tolstoy'un küresel önemi ile ilgili bir dizi soruları incelenmiştir. Monograf, Batılı yazarların makaleleri ve ifadeleri ile birlikte, Doğu'nun birçok figürünün Rus yazar hakkındaki konuşmalarını içerir (Davron, 2016: 5). A. P. Barannikova'nın kitabında Doğu yazarları hakkında da değerli bilgiler vermiştir. A. P. Barannikov, L. Tolstoy'un Hindistan'daki eserlerinin bazı çevirilerini, Rusya ile Hindistan arasındaki kültürel ilişkileri incelemiştir (Şifman, 1971: 288).

L.Tolstoy'un doğumunun 100. yılında, 1928'de Romen Rollan: "Tolstoy'un Asya üzerindeki etkisi, Avrupa üzerindeki etkisinden önemli ölçüde daha büyüktür. Tolstoy eski kıtaların tüm üyelerini Batı'dan Doğu'ya bağlayan bir tür semboldür." diye ifade eden "Asya'nın Tolstoy'a Yanıtı" başlıklı makalesini yayınlamıştır (Rolland, 1956: 328-329). Sovyet araştırmacısı K. N.

Lomunov yukarıdaki Romen Rollan'ın ifadesine şu şekilde bir yorum yapmıştır: “Romen Rollan, “Asya'nın Tolstoy'a Yanıtı” adlı çalışmasında ilk kez uluslararası edebiyatta Tolstoy hakkında, onun hak ettiği gibi “Tolstoy ve Doğu” adlı büyük ölçekli konuyu ortaya koymuştur. Romen Rollan'ın bu çalışmasındaki eksikliği, konu içeriğinde kendi övgülerinin verilmesidir. Bu dönemlerde Rollan Hinduizmle, özellikle Gandhi'nin kişiliği ve öğretileriyle ilgilenmekteydi ve onun hakkında 1942 yılında kitap yazmıştı.” (Lomunov, 1975: 391).

L. Tolstoy'un doğu ile bağlantıları üzerine yapılan çalışmalar sonraki yıllarda da devam etmiştir. P. A. Sergeenko 1939'da Gandhi ve Tolstoy arasında yapılan eksik bir yazışmayı yayınlamıştır. L. Tolstoy'un Doğu hakkındaki tüm eserleri yayınlanmak üzere seçilmiştir. Ünlü bilim adamları P. S. Popov, N.N. Gusev ve N. K. Gudzii tarafından onun tüm eserleri derlenmiştir. Yazar ve Tolstoy'un müze araştırmacısı A. I. Larionov, yazarın Doğu'nun dinî aktivistleriyle olan bağlantılarını incelemiş, ancak ölüm onun işini tamamlamasını engellemiştir. A. D. Litman, D. Yu. Kvitko, B.F. Ammus oybirliğiyle Tolstoy'un Doğu'nun felsefi öğretileri ve dinî kültürlerine olan ilgisini yazmışlardır. L. Tolstoy'un çalışmalarında Doğu folklor konusuyla ilgili E. E. Zaydenşnur'un bir dizi makalesi ve yayını vardır (Davron, 2016: 6). İ. Yu. Krachkovskii, L. Tolstoy'un çalışmalarının Doğu Arap ülkelerinin edebiyatı üzerindeki etkisini inceleyen ilk oryantalistti. 1908-1910 yıllarında Doğu Arap gezisi Arap akademisyen olarak İ. Yu. Krachkovskii'nin oluşumunda daha büyük bir rol oynamış, Arap akademisyenleri hakkında, Batı bilginlerinin yüksek bir değerlendirmesini konu alan ve onu büyük bir barışla güçlendiren bir dizi eser yayınlamıştır. İ. Yu. Krachkovskii'nin Arap edebiyatı üzerindeki çalışmaları sayesinde bilimsel temel haline gelmiştir (Krachkovskii, 2007: 16).

1910 yılında, L. Tolstoy'un ölümü hakkında yayınlanan “Arap Edebiyatındaki Rus Yazarı” adlı makale İ. Yu. Krachkovskii'a aittir.

Makale, Rus yazarın eserlerinin Arap dilinde çevirilerini analiz etmekte ve çevirmenler hakkında bazı bilgiler içermektedir. Sovyet Rus Arap oryantalisti, edebiyat eleştirmeni, çevirmen, bilim doktoru A. A. Dolinina 1960 yılında Doğu konusunda birçok çalışma yayınlamıştır (Krachkovskii, 1956: 466) ve sonra Mihail Nuayme'nin “Babalar ve Çocuklar” adlı dramasının ve L.N. Tolstoy'un “Kreutzer Sonata”eserinin (Kahire-1904) Arapça çevirisini incelemiştir (Dolinina, 2010: 443). Bu eserin 1903 yılında Kahire'de Selim Kubeyin tarafından Rusça'dan Arapça'ya çevrildiğini belirtmek gerekir.

Yetmişli ve seksenli yıllarda, Anna Arkadevna “Arap edebiyatı” konusunda başarılı çalışmalar yapmıştır. Onun, 1973 yılında Mısır ve Suriye edebiyatı hakkında bir kitabı, (Dolinina, 1973: 272) “XIX-XX. yüzyılların Arap Romantik Düzyazısı” adlı kitabının “Önsözü” (Dolinina, 1981: 6), Emin er-Reyh-

ni'nin kitabı hakkında "Tanıtıcı makalesi" (Dolinina, 1988: 3-23), Mısır, Suriye edebiyatları hakkında çalışmaları yayınlandı (Dolinina, 1989: 691- 693).

V. Volosatov'un Rusya'daki yayınında Cibran Halil Cibran'ın eserlerine giriş makalesi değerli bilgiler içermektedir (Cibran, 1962: 3-13). Bu çalışmalarda "L. Tolstoy'un Arap Edebiyatına Etkisi" konulu çalışmalarımızda bize yardımcı olan zengin materyaller bulduk. Ayrıca, N. N. Gusev (Gusev, 1936:70) ve B. M. Eihenbaum (Eihenbaum, 1969: 185)' da çalışmaları önemli bir yer aldı. Akademisyen M. B. Hravchenko'nun çalışmaları da önemliydi, onlar Tolstoy'un eserlerinin birçoğunu analiz ederek yazarın tarzının özelliklerini ortaya koymaktadır (Hrapchenko, 1963: 666). Tolstoy'nun sanatsal yönünü ve psikolojik ustalığını anlamada A. P. Skaftymov ve I. V. Çuprin'in çalışmaları bizim için çok önemlidir (Chuprina, 1961:191). En saygın Amerikalı Slavistlerden (slovyan) biri olan E. Vasiolek, Tolstoy ve eserlerini şöyle ifade eder: "Tolstoy'u araştırma tarihi tükenmez, çünkü Tolstoy tükenmez. Bu kişi ve eserleri o kadar zor ve kapsamlı ki, ne kadar çok çalışırsak çalışalım, bizi daima yeni keşifler bekliyor." (Vinogradov, 1981: 64).

Bu çalışmamız, L. Tolstoy ve fikirleriyle ilgili bir şekilde bağlı olan Arap yazarlarının çalışmalarını anlamak için gereklidir. Burada yer alan analitik yaklaşımlar ve sonuçlar, çalışmamızın oluşturulmasında önemli bir rol oynamıştır. Biyografisi, dinî ve siyasi görüşleri ile L. Tolstoy da dâhil olmak üzere Rus edebiyatı ve kültürü ile ilgili çalışmalar ve kitaplar, XX. yüzyılın başından itibaren Arap ülkelerinde ortaya çıkmıştır.

Yazarın öldüğü yıl, Arap yazar Ahmet Lütfi es-Seyyid, Lev Tolstoy'un hayatını anlatan "Bir Adam Öldü" adlı bir makale yayınlamıştır (es-Seyyid, 1937: 192). 1911 yılında Arap araştırmacısı Mahmud el-Muşayraki, L. Tolstoy'un hayatı ve eserleri hakkında "Tolstoy, Yaşamı ve Felsefi Görüşleri" başlıklı bir kitap yazmıştır ve bu kitap XX. yüzyılın başlarında yazar hakkında Arapça olarak ortaya çıkan en önemli eserlerden biridir (el-Lavi, 1999: 36). Şairlerin Emir'i olarak tanınan, ünlü Mısırlı şair Ahmed Şevkî 1914 yılında "Lev Tolstoy'un Ölümüne" adlı bir öykü yazmıştır. O öyküsünde Tolstoy'a "bilge insan" unvanını yakıştırmıştır (Tolstoi, 2014: 26). Çağdaş şair Hafız İbrahim, L. Tolstoy'un ölümünden sonra şiirlerinde Rus yazarın toplumdaki çabalarını, baskıya karşı olduğunu hatırlatmıştır (İbrahim, 1969: 478-481). Başka bir Iraklı şair Cemil Sudki ez-Zuhavi, Tolstoy'un sadece bir yazar değil, aynı zamanda bir bilim adamı ve filozof olduğunu söyler. ez-Zuhavi şiirlerinde L. Tolstoy'un sosyal adaletsizlik ve zalim otoriteye karşı kararlı bir şekilde karşı çıktığını anlatır (ez-Zuhavi, 1924: 158-159). Daha sonra Kahire'de Mahmud Teymur'un "Çekiç ile Örs Arasında" adlı kitabı, tarihsiz olarak yayınlanmıştır. Bu kitabın «Fikirler ve Diyalog» bölümünde yazar sadece Tolstoy hakkında görüşlerini dile getirmiştir (Teymur, 1969: 25). Yeni Arap nesrinin kurucusu,

nesirde ihtişamlı eserler veren Iraklı yazar Mahmud Ahmed es-Said (1901-1937), Tolstoy'un, Arapçaya tamamı tercüme edilmemiş «Diriliş» romanını, 1927 yılında Mısır'ın meşhur haftalık gazetesi «es-Siyase»te ilk olarak yayımlayan kişi olmuştur. Arap yazar Tolstoy'u Rus yazarların en yeteneklisi olarak niteler (Tahir, 1968: 4).

1945 yılında ünlü Arap yazar Saad Hûri, Tolstoy'un Yasnaya Polyana'daki pedagojik faaliyetine özel önem veren "Lev Tolstoy" başlıklı bir makalesini "el-Muktataf" dergisinde yayımlamıştır. O Tolstoy'u, savaşı kazanan çağdaş Rusya'ya benzetir (el-Lavi, 1999: 66-67). Büyük Arap yazarı ve düşünürü Abbas Mahmud el-Akkad, 1945'te, «er-Risale» dergisinde yayımlayan, (eş-Şecaatu'l-edebiyeye) adlı makalesinde, barışa çağıran ve şiddete karşı çağrı yapan yazarları Tolstoy'a benzetmiştir (el-Akkad, 1945: 7). Ayrıntılı çalışmalardan biri, Hasan Mahmud'un 1947 yılında Kahire'de "Dâru'l-Ma'ârif" yayımevi tarafından yayınlanan popüler dizisi "İkra" ("Oku") çalışmasıdır. Bu çalışma ile okuyucu L. Tolstoy'un "Savaş ve Barış", "Anna Karenina", "İtiraf" eserleri hakkında ayrıntılı bilgi almıştır. Yazarın hayatı ve felsefi görüşleri, o dönemde Rusya'da meydana gelen olaylarla bağlantılı olarak bu eserde incelenmiştir (el-Lavi, 1999: 72). Böyle bir tarih yazımı, Lev Tolstoy'un biyografisinin ve çalışmalarının metodolojik olarak özümsemesinde önemli bir aşamadır. "Savaş ve Barış" kitabının yazarının biyografisinin ayrıntılı bir anlatımını içeren bir dizi makale, 1947 yılında "er-Risale" (Mektup) dergisinin 12.sayısında Dr. Mahmud el-Hafif tarafından yayınlanmıştır. el-Hafif, bir yıl sonra, bu makaleleri 1948 yılında yeniden basılan bir kitapta derlemiştir (el-Lavi, 1999: 73). 1948 yılında Dr. Ali Ahmed, es-Sekâfe (Kültür) dergisinde "Gandi ve Tolstoy Arasında" adlı bir makale, aynı yılın Mart ayında Hasan Lütfi de "Gandi, Tolstoy ve Raskin'in Öğrencisidir" başlıklı bir makale yayımlamıştır. Makalelerde L. Tolstoy'un Mahatma Gandhi üzerindeki etkisi ve Rus yazarın kişiliğinin ve felsefesinin Hintli düşünür üzerindeki tesiri vurgulanmıştır. H.K. Muminov, Lev Tolstoy'un çalışmasının Doğu Arap bireysel yazarları, özellikle Mihail Nuayme üzerindeki etkisinden bahsetmektedir (Bilyk, 1984: 13).

1970 yılında, Hayat Şarara, Tolstoy hakkında (Tolstoy Fennan) isimli çok beğenilen bir kitap yazmıştır: Yazarın çalışmasının entelektüel ve sanatsal yönünün özelliği, çok yönlü aydınlatma ve derinlemesine nüfuz etmesiyle ayırt edilir (Sharara, 2011: 9). Yazar, edebiyatçı ve eleştirmen Corc Selim 1970 yılında (Dirasatun fil Edeb) adlı bir kitap yazmıştır ve bu kitabın «Tolstoy ve Ölüm Meselesi» bölümü önemlidir. Bu bölümde yazar, Arap şairleri Ebu'l-Atahiye, el-Mütenebbî gibi bir dizi yazar ve aydınların ölüm fikrini araştırmıştır (Sâlim, 1970: 222). Dr. Ziya Nafia, "Tolstoy Tiyatrosu Üzerine Düşünceler" başlıklı makalesini yayımlar ve yazarın dramının Arap okuyucusu için yeni bir konu olmadığını söyler. 1989'da Tolstoy'un oyunlarının çoğu Arapça-

ya çevrilmiştir. Seyyah el-Cuheym tarafından Fransızcadan Arapçaya çevrilen Tolstoy'un tiyatro oyunları Kuveyt'te gösterilmiştir. L. Tolstoy "Karanlığın Gücü" ve "Aydınlanmanın Meyveleri" oyunları "Karanlıklar Gücü", "Karanlığın Saltanatı", "Karanlığın Güçleri", "Eğitimin Meyveleri", "Medeniyetin Meyveleri", "Bilginin Meyveleri" gibi farklı adlarla çevrilmiştir. Sadece "Yaşayan Ceset" oyununun başlığı çeviri varyasyonlarına tabi tutulmamıştır (Nafii, 2020: 8).

XX. yüzyılın seksenlerinde, Rus edebiyatı hakkında çok ciddi eserler ortaya çıkmıştır. Örneğin, 1985 yılında Bağdat'taki "Afak Arabiya" Yayınevi tarafından yayınlanan Dr. Muhammed Yunus'un "Rus Klasik Yazarları ve Arap Edebiyatı" adlı kitabı bunlardan biridir. Dr. Muhammed Yunus, XX. yüzyılın ilk yarısında Lev Tolstoy hakkında Arapça olarak yazılanların çoğunun genel olarak onun biyografisini ve eserlerini anlatan eserler olduğunu, asıl Lev Tolstoy'un edebî mirasının, felsefi ve sosyal görüşlerinin bilimsel gelişimini XX. yüzyılın ikinci yarısında yazmaya başladığını ve Arapları tanımaya başlayan bu Rus yazarın büyüklüğünü, modern edebiyat ve felsefe için önemini desteklemek, diğer durumlarda açıklığa kavuşturmak için hâlâ yapılması gerekenler var olduğunu ifade etmektedir. (Yunus, 2013: 2). Stefan Zweig'in Muhammed Cedid tarafından çevrilen, "Dünyanın İnşaatçıları: Dickens-Tolstoy-Stendhal-Kleist" adlı eseri ün kazanmıştır. Bu eserinde yazar, karşılaştırdığı dört yazarın yeteneğinin doğasına girmeye çalışmaktadır (Zweij, 2003: 410).

1980-1990 yıllarında Arap dünyasında Tolstoy'un eserlerine olan ilgi daha da artmıştır. Buna Prof. Dr. Makarim el-Gumri'nin iki kitabını örnek olarak verebiliriz. Bunlar yazarın 1981 yılında yazdığı «XIX. yüzyıl Rus Romanı» ve 1991 yılında yazdığı «Rus Edebiyatında Arap ve İslam Etkileri» adlı kitaplarıdır. Dolayısıyla, Lev Tolstoy'un Arap yazarlar üzerindeki etkisi sorununa teorik bir çözüm, Rus yazarın Arap yazarların ve edebiyat eleştirmenlerinin yaratıcı arayışları ile ilişkisini incelemekten imkansızdır. Rus edebiyatında görebileceğimiz gibi Lev Tolstoy'un Arap edebiyatı ile ilişkisini incelemek için çok fazla çalışma yoktur. Ayrıca Lev Tolstoy'un eserlerinin bir bütün olarak Arap edebiyatıyla sistematik ve karşılaştırmalı analizi üzerine çok az eser vardır.

I. Yu. Kraçkovskii ve A. İ. Şifman'ın Tolstoy-Arap ilişkileri hakkındaki temel çalışmaları esas olarak XX. yüzyılın ortalarında meydana getirildi. Modern edebiyat eleştirisinde "Tolstoy ve Doğu" nun incelenmesine büyük bir ilgi vardır ve bu yüzden bu konu güncel bir mesele olmaya devam etmektedir.

Bu çalışmamızda Arap dünyasında, Modern Rus edebiyatı çalışmalarının, özellikle L. Tolstoy'un biyografisinin, sanatının ve eserlerinin Modern Arap edebiyatı ve ulusal edebiyatın ifade edilmesinde etkili olduğunu, aynı zamanda kültürlerarası iş birliği ve Rusya ile Arap dünyası arasında güçlü bağ sağladı-

ğını ifade etmeye çalıştık. Araştırmada, “L. Tolstoy ve Arap Doğu” temalarının ilk kez analizinin Arap dilinde geniş bir edebi kaynak çemberi oluşturduğu ve Arap ülkelerinde “Tolstoyizm” gibi ünlü bir yazarın incelenmesine devam ettiği gerçeği görülür. Makale konusu çerçevesinde, daha önce bilinmeyen Arap edebiyatı, felsefesi ve toplumsal düşüncenin eserleri de ayrıntılı olarak incelenmektedir. L. Tolstoy’un çalışmalarında din ve felsefenin uyumlu kombinasyonu, kendi içinde insan varlığının gerçek anlamını derinlemesine araştıran evrensel bir dinî ve ahlâkî öğretinin orijinal bir örneği olarak kabul edilir. Kendini geliştirme, kendini arıtma üzerine yapılan çalışmaları L. Tolstoy’un dinî ve felsefî fikirlerinin edebî yaratımına yansımaları tesadüfî değildir, manevî araştırmaları L. Tolstoy’un dünya görüşüne yakın olan Arapların genel düşüncesi üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Büyük Rus yazar Tolstoy Doğu ülkelerinin kültürünü ve edebiyatını da derinlemesine incelemiş ve büyük bir heyecanla, muazzam sunum yeteneği ile bu edebiyatları Rusya’ya tanıtmıştır.

L. Tolstoy kendi ülkesi ile Doğu ülkeleri arasındaki kültürel dostluk bağlarını Rus kültür adamlarından daha iyi bir düzeyde kurmayı başarmıştır. Rusya farklı etnik gruplar ve mezhepleri, İslam kültürünü yaşatan ve geleneksel olarak «*oryantal*» olarak adlandırılan halkların hepsini kendi içinde barındırır. Viyaçislav Vasili İvanov kendi ifadesinde şöyle der: “Çağdaş anlamda oluşturduğu deneyimde, Rus edebiyatı, Rus şiiri yaşayan bir tarih bileşeni olarak Doğu’yu da içerir.” (Ivanov, 1985: 424-469). Rus medeniyetinin özelliklerinden biri de Batı ve Doğu’yu kendi potası içinde birleştirmesidir. Tarihsel olarak Rus Edebiyatı genelde Doğuyla farklı ve zor ilişkiler içinde olmuştur, aynı zamanda Tolstoy’un sanatsal dünyasında bu ilişkilerin yansımaları göze çarpmaktadır. Lev Tostoy, Müslüman halklarının millî ve dinî geleneklerini ayrıntılı bir şekilde bilen, Müslümanların hayatına çok önem veren ve onlar hakkında eserler yazan bir yazardır. Ahlâkî sorunların çözümleri insanın içinden gelen manevî arayış düşüncesinden gelişir. Tolstoy, kendi yaratıcı deneyimini kazanma ve yaşamın önemini inceleyip kavrama arayışında Doğu ve Batı medeniyetini birbirine bağlamıştı. Buradan onun kendini güncelleme ve özgün bakış açısını, millî özgünlüğünü ve gerçekçilik yönteminin derin analitik karakterini görebiliriz.

Tüm Dünya kültürleri ile bağlantısı olan Tolstoy, özellikle Doğu’ya çok önem verirdi. Bu durum, her şeyden önce, L. Tolstoy’un dünyanın kaderi ve aynı zamanda karmaşık ve çelişkili dünya görüşünün özgünlüğü ile tutkulu bir alakası olduğunu açıklar. O dünyanın modern uygarlığına karşı sert bir eleştiri ile zengin ve tok olan “kültürü” bırakıp, aklında hep eski halk medeniyetini canlandırır ve oradan yeni nesil için faydalı bir şeyler almaya çalışırdı. L. Tolstoy, eski toplum yaşamında, Rus köylülerinin yaşam biçimini, onların dürüstlük ve maneviyatını bulmuştu. Aynı güçleri, Doğu halklarının yaşamla-

rında, ortak dünya sevgisinde ve çalışmayı sevmelerinde, zengin kültürel miraslarında görmüştü. Bu sebeplerle, Antik felsefe, doğu halklarının edebiyatı, sanatı, folkloru ve “Doğu bilgeligi” adını verdiği her şey onun ilgisini çekmiştir (Shifman, 1971: 3). Sonraki çalışma yazarın, sözlü folklor, efsaneler, masallar, destanlar, törenler ve genel olarak eskiye olan ilgisi hakkındaki sözlerini doğrulamaktadır (Grodeskaya, 2000: 215).

Antik çağlardaki insanların sadece yaşam koşulları değil, içsel insan bilinciyle yakın ilgisi olan tanrı ve felsefe düşünceleri de yazarın ilgisini çekti. Büyük yazar, yüz yıllık hikmetten, birçok neslin fikirlerinin ve duygularının biriktirildiği, insan ırkının iyilik ve adalet hakkındaki bin yıllık yargılarını kişileştiren bilgelikte, insanların yeni yaşam tarzına uygun çözüm aramaya çalıştı. Bu nedenle, eski Doğu felsefecilerinin yazılarını ve öğretilerini coşkuyla teşvik etti. L. Tolstoy, Doğu kültüründe insanlığı zenginleştiren manevî değerleri bulmuştu. Ahlâkî sorunların Doğu halklarının hayatında, günlük yaşamlarında ve bilinçlerinde, eski öğretilerinde, Batıdan çok daha büyük bir şekilde yer aldığı konusunda yazar doğru söylemiştir (Tolstoy, 1936:298). L.Tolstoy’un Arap edebiyatına olan ilgisi, “Yasnaya Poliyana” dergisinde ek olarak çıkarılan «Ali Baba ve Kırk Haramiler» (Dunyaşa ve Kırk Haramiler) başlığı altında ve «Bağdat Tüccarı Ali Hoca Masalı» ve “Haksız Yargılama” başlığı altında iki Arap masalını yayınlamasıyla devam etmiştir (Shifman, 1971: 386). L. Tolstoy, özellikle Mısır medeniyeti ile antik uygarlıkları çocuklara tanıtmakla ilgilenmiştir: “Çocuk okullarında onlara kendim öğrettim” diyordu (Tolstoy, 1936: 92). Yazarın düşüncesine göre tarihi meşhur yapmak için olağanüstü sanata gerek yoktur, tek tarihî olayı kişileştirmek gerekir, bunu bazen gelenekler, bazen hayatın kendisi, bazen büyük düşünürler ve sanatçılar yapar. Tarih bazen sadece sanatsal gelişimin malzemesi olarak hizmet eder, ancak tarihsel ilgiyi geliştirmez, tarih olamaz.

Tolstoy “Hâlâ uygarlık büyüyle efsunlanmayan Doğu, uygarlık önünde kendini kurtaramayan Batı halkı için normal yaşam ve kurtarıcı bir evdir” demiştir. Medeniyetin rolü ve insanın yaşamındaki doğal vahşiliğin yeri hakkındaki görüşüne göre, L. Tolstoy Jean Jacques Rousseau’ya yaklaşmaktadır. Tolstoy’un kendisi Jean Jacques Rousseau ile olan yakınlığı hakkında “Onun bazı sayfaları beni çok endişelendiriyor, ben yazıyormuşum gibi görünüyor” diyordu (Rolland, 1956: 354). Arap masallarının zengin bir kaynağı haline gelen Arap folklorunun şiirsel yapıtlarla sıkı ilişkisi L. Tolstoy’u cezbeder. Folklor milletin kültürel mirasıdır, bir ayna gibi milletin geleneklerini, törelerini ve yaşamlarını, en önemlisi tarihini yansıtır. Arap halk masalları ve müzik, şiirler, masallar, şarkılar içeren her türlü kültürel aktiviteler halkın temsilcileridir. Yazar, küçük çocukluk döneminde bile “Bin Bir Gece”, özellikle “Kırk Haramiler” ve “Şahzaman” masallarından çok etkilendiğini hatırlamaktadır. “Birçok

Arap masalını büyükannemin odasında, masalların pek çoğunu bilen, kör hikâyeci Lev Stepanoviç ‘ten dinlemiştim’ der (Shifman, 1971: 386).

Arap destanları ve folkloru Tolstoy’u çok etkiler. Onun, “Kreuzer Sonata” adlı öyküsündeki başkahramanın, Pozdnyşev’in kıskançlıktan duyduğu acıları, “Bin Bir Gece” masalındaki “Padişah Şehriyar ve Kardeşi Hakkındaki Hikâyeyi” hatırlatır. “Bin Bir Gece” masalının yine bir bölümü olan “Denizci Sinbad” karakterini “Zamanımızın Köleliği” adlı eserinde görebiliriz. 1870 yılında yayımlayan, Tolstoy’un “Azbuca” (Alfabe) ve “Okuma Ders Kitabı” adlı okul kitaplarında, Arap folklorunun ünlü masalı "Derviş ve Karga Yavrusu" adlı eserinden esinlenen "Parmak Kız" adlı masalına, "Vezir Abdul", "Kati Ceza", "İki Erkek Kardeş", "Padişah ve Gömlek" ve başka masallarına da rastlarız (Shifman, 1971: 287).

Sonuç

L. Tolstoy'un eserlerinin hem dünya hem de Doğu Arap edebiyatı tarafından kabul görmesi, onun eserlerinin toplumdaki önemini gösterir. Bu, Doğu Arap yazarlarının "Savaş ve Barış" yazarının kişiliğine, bir yandan eserine ve evrensel ahlâkî değerlerin özü olarak Rus klasik edebiyatına olan ilgilerinin sonucuydu. Öte yandan, belirli sosyal, tarihsel, politik, ideolojik faktörler nedeniyle Arap bilinci ile bağlantılı olarak kabul edilen Tolstoy'un iç dünyasında edebi-felsefi, estetik, dinî-ahlâkî fikirlerin keşfiydi. Bu durum çalışmamızda dikkate alınan yenilikçi Arap yazarları ve düşünürleri Farah Antun, Emin er-Reyhânî, Mihail Nuayme, Cibrân Halîl Cibrân'ın eserlerinin mirasıyla kanıtlanmaktadır. Her şeyden önce, Rus köylülüğüne ve yaşam tarzındaki ataerkilliğin özelliklerine sempati duyan L. Tolstoy'un sosyal arayışlarının Arap ulusal zihniyetiyle ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Batı kültürünün en iyi yönlerini benimseyen L. Tolstoy gibi Doğu Arap yazarları, aynı zamanda çağdaş burjuva demokrasisinin sonuçları hakkında şüpheciydiler, halkları için sosyal düzenleme yolları ve araçları bulmaya çalışıyorlardı. Amerika'ya göç ettiler ve orada, genel olarak Arap edebiyatının, felsefesinin ve kültürünün tüm gelişim sürecini etkileyen sözde "Suriye-Amerikan Okulu"nu kurdular. Bu edebiyat derneğinin en parlak temsilcileri olan ve sıradan insanların kaderiyle ilgilenenler Farah Antun, Emin er-Reyhânî, Mihail Nuayme, Cibrân Halîl Cibrân, L. Tolstoy'u ruhanî akıl hocaları olarak adlandırdılar. Bu yazarlar, araştırmacıya, büyük Rus yazarın biyografisini ve eserini alma sürecini izleme fırsatı sunmaktadırlar. L. Tolstoy, toplumsal sorunların çözümünü devletin devrimci, şiddet yanlısı örgütlenmesinde değil, bir bütün olarak insan ve toplumun ahlâkî gelişiminde görmüştür. L. N. Tolstoy'un dinî ve felsefi inançlar algısı, önemli bir araştırma katmanıydı. Arap yazarları yerel din adamları ile halkın çıkarları arasındaki çelişkileri derinleştirme sürecini gözlemlerken, sevgi ve kendini

geliştirme ilkelerine dayalı gerçek dinden uzaklaşmakla meşgul olan resmi kilisenin tavizsiz eleştirisinin bir örneğini L. Tolstoy'un dinî fikirlerinde bulmuşlardır. L. Tolstoy'un "Kimin içinde sevgi doluysa, o Tanrının sevgilisidir ve Tanrı ondadır, çünkü Tanrı sevgidir" ifadesini, Rus yazarın "gerçek din" hakkındaki öğretilerini paylaşan hemen hemen Arap yazarlar bir şekilde alıntı yapmışlar ve yeniden anlatmışlardır.

Mihail Nuayme'nin "Mirdad'ın Kitabı"nda bu temanın gelişimi büyük bir ustalıkla işlenmiştir. Arap ahlâk kavramı, dinî ve felsefî temelde, L. Tolstoy tarafından algılanan şiddet yoluyla kötülüğe direnmeme doktrini özellikleriyle büyümüştür. Farah Antun'un "Din, Bilim ve Sermaye ya da Üç Şehir", "Canavar! Canavar! Canavar!" ve "Yeni Kudüs" romanlarında belirttiği gibi kötülüğe karşı mücadelede uysallık ve hoşgörü araç olmalıdır. Emin er-Reyhânî, Lev Tolstoy'un yaptığı gibi, düzyazı şiirlerinde hakikat ve adalet, sevgi ve herkesi affetme gibi yeni bir din ilan eder. Tolstoy'un başkalarına karşı sorumluluk ilkesi, dünyanın iyi bir başlangıcına inanan ve bir kişinin mutlu olmasını engelleyen her şeyle uzlaşmaz olan Cibrân Halîl Cibrân'ın (en-Nebi) kitabında açıkça görülmektedir.

L. Tolstoy'un eserlerinin Arap Doğu edebiyatı tarafından karşılanması, Arap yazarların eserlerinin sanatsal biçimini de etkilemiştir. "Savaş ve Barış" romanının etkisiyle, Arap tarihi, roman türü oluşmuştur. Bu tür benzetmelere, F. Antun'un "Yeni Kudüs" adlı romanında rastlayabiliriz ve M. Nuayme'nin kısa öykülerinin tür yapısı L. Tolstoy'un halk öykülerine yakındır. Yazarların L. Tolstoy'un kahramanlarının doğasını ve psikolojik durumlarını tasvir etme becerisine yaklaşma girişimleri de dikkat çekicidir (Cibrân Halîl Cibrân'ın "Tarlada Haykırmak" adlı kısa öyküsünde olduğu gibi). Bununla birlikte, Arap yazarları Rus ustanın, ağır şartlarda doğa ve insan arasındaki diyalektik ilişkiyi kahraman için tasvir etme yeteneğini yakalayamamıştır. Yine de manzara eskizlerindeki beceriyi Cibrân Halîl Cibrân ve diğer Arap yazarlarda da görebiliriz.

Arap sanatçıların ve düşünürlerin çalışmalarının bir dereceye kadar büyük Rus yazar L. Tolstoy'un fikirlerinin ve sanat dünyasının bir yansıması olduğu görülür. Arap ülkelerinde çok çeşitli edebî kaynakların incelenmesine katılmak, Arap ülkelerinde "Tolstoyizm" gibi bir olgunun doğasını anlamaya yardımcı olur. Zaman zaman, L. Tolstoy'un fikirlerinin yorumlanması basit bir şekilde gerçekleşmiştir, neredeyse arabuluculuk olmadan L. Tolstoy'un görüşlerinin devrimci kurtuluş hareketiyle yakınlığı vardır. Ayrıca L. Tolstoy'un aşırı idealleştirildiği bilinen durumlar da vardır. Örneğin L. Tolstoy'un kişiliğinin "Çocukluk", "Ergenlik", "Gençlik" üçlemesindeki kahramanıyla özdeşleştirilmesi yer alır. Ancak bu aşırılıklar, Rus yazar ve düşünürün eserlerinin algısını belirlememiştir. Genel olarak, L. Tolstoy'un fikirlerinin Arap edebiyatı

üzerindeki olumlu etkisine dair bir farkındalık vardır. "Tolstoy'un sonraki çalışmalarından destek alın". Bu sözler Nuayme'nin Rus Arap Tanıtıcısı I. Yu. Kraçkovsky'e yazdığı mektubundan alınan sözlerdir ve Arap yazarların Lev Tolstoy'un çalışmalarının, arzularında birleştiğinin ve aktarma yaparken ulusal kimliğini koruyarak, XX. yüzyılın Arap sanat aydınlarının edebi bilincinin oluşumu ve gelişimini gösteren bir delildir.

KAYNAKÇA

- A. Mahmud el-Akkad. (1945), "eş-Şecaatu'l-edebiyye" Macallatu'r-Risala. №605, 05, 02.
- Ali Cevad Tahir. (1968), *Makalatun "Mahmud Ahmed es-Seyyid"* el-adab.com/sites/..aladab_1968_v16_10_0036_0040.pdf. 1968.10.16
- A. Lutfi es-Seyyid. (1937), *el-Muntahabat*. I-C. I-II.C Dar'ul-Nashri'l Hadisi. Kahire.
- Biblioteka H. Davrona. *Konsepsiya Vostoka v Mirovozzrenii Tolstogo*. www.greylib.align.ru 05.02.2016
- Bernykovich T.V. (2012) *Chernyavin Y.A. Buddizm i İmpersonalisticheskaya Konzepziya lichnosti L. Tolstogo*. Udk 129. Vestnik ChitGU №4(83)
- Cemil Sudki ez-Zuhavi. (1924), *Divan ez-Zehâvi*. Matbaatu'l –Mısri'l-Arabi, Mısır.
- Cibran Halil Cibran. (1962), *Slomannye krilya*: izbr.proiz.izd.Hud.literatura, Moskva.
- Corc Selim. (1970), *Dirasatun fi'l-Edebi*. Dâru'l-İttihadi'l-Kitabi'l-Arabi, Haleb.
- Chuprina İ.V. (1961), *Trilogiya L. Tolstogo "Detstvo", "Otrochestvo" i "Yunost"*. İzd.Saratov univer, Saratov.
- Dolinina A. A. (1973) *Ocherki istorii arabskoi literatury novogo vremeni*. Egiptet i Siriya: prosvetitskii roman, 1870-1914 g. izd. Nauka, Moskva
- Dolinina A. A. (2010), *Arabeski: izbr.naush.st*. izd. Nestor-İstoriya, Sankt-Peterburg.
- Dolinina A. A. (1981), *Predisloviya // Arabskaya romanticheskaya proza 19-20 vekov*. İzd.Hud.lit. Leningrad.
- Dolinina A. A. (1989), *Egipetskaya i Siriskaya literatural// İstoriya vseмирnoi literatury*. V 9 tomah. T-6. İzd. Nauka, Moskva.
- Eihenbaum B. M. (1969) *O Proze*. izd.Hud.lit, Leningrad
- Grodeskaya. A. G. (2000) *Otvety Predaniya; jitiya svyatih v duhovnom poiske L. Tolstogo*. İzd.Nauka. Moskva
- Gachev G. D. (1981) *Obraz v Russkoi Kul'ture/ Gachev. G.D. izd. İskusstvo*. Moskva
- Gachev G. D. (1998) *Nazional'nye Obrazy Mira; kurs lekzii*. İzd.zentr "Akademiya", Moskva
- Gusev. N. N. (1936) *Letopis Jizni i Tvorchestvo L. N. Tolstogo*.izd. Academia. Moskva-Leningrad
- Hrapchenko M. B. (1963) *Lev Tolstoy kak hudojnik*. izd. Sovetskii pisatel, Moskva
- Halizev V. E. (2004) *Teoriya Literatury; uchebnyk-4-e izd.ispr.i dop*. İzd. Vysshyi. shkola, Moskva
- Homyakov A. S. (1994) *Sochineniya*. V 2 tomah, T-2. İzd. Mos. Fil.Fond; Medium. Moskva
- Hafiz İbrahim. (1969) *Divan Hafiz*. II. I-II. Dâru'l-Auda. Beyrut
- Hayat Şarara . (2004) *Tolstoy-fânman*. Dâru'l-Mâdaa. Dimaşk
- İvanov. V. V. (1985) *Temy i stili Vostoka v Poezii Zapada / İvanov.V.V.// Vostochnye motivy. Stihotvorenie i poemy*. İzd.Nauka, Moskva
- Karamzin N. M. (1988) *Predaniya Vekov: Skazaniya, Legendy, Rasskazy iz İstorii Gosudarstva Rossiiskogo*. izd. Pravda. Moskva
- Krakhovskii İ. Yu. (1956) *İzbrannye Sochineniya*.V 6 tomah. T.3. izd. A. N. SSSR, Moskva- Leningrad

- Konrad N. İ. (1966) *Zapad i Vostok: statii*. İzd.Nauka, Moskva
- Lihachev D. S. (1984) *Zametki o Russkom* / Lihachev.D.S. – 2-e izd. Sov. Rossiya, Moskva
- Lermontov M. Y. (1984) *Sobranie Sochinenii*. V 4 tomah. T-4. İzd.Hud. lit. Moskva
- Lomunov K. (1975) *Lev Tolstoi v sovremennom mire*. İzd. Sovremennik, Moskva
- M. Ebu el-Lavi.(1969) *Tolstoi fi'l –Edebi'l-Arabi* . Dâru'l-İttihadi'l Kitabi'l Arabi. Dimaşk
- Mahmud Teymur. (1969) *el-Mitrakatu ve'l-Sindan. Dâru'l-Kitabi'l-Arabi*. Kahire
- Muhammad Yunus ve'l-Edebu'l-Rusi fi'l-Iraki. el-Macallatu'l-Elektroniya/Kitabatu'l-Adadi*, 23.06.2013
- Nikitin A. (1950) *Hojdenie za Tri Morya*/ Nikitin. A.- izd. Goslitizdat. Moskva
- Novikova N. V. *Skaftymov A.P.: "Chehov i Tolstoy"* Vestnik St-Peterburgskogo univer, serya-9. 2008. Vip.3.Ch.II
- Pektyashev N. İ. (2003) *Komparativistika kak Osnova intertekstual'nosti?* izd. Web-kafedra fil.antropologii. S-Peterburg
- Romen Rolland. (1956) *Sobranie sochinenii*. V 14-tomah. T-14. İzd.Vremya. Leningrad
- Rustamzoda Gulandom. (2013) *K Voprosu İzucheniya Problemy Syvazi Tolstogo s Vostokom*. Jurnal. Filologicheskie Nauki. Voprosy Teorii i Praktiki. № 6 (24): V 2-x ch. Ch. I. ISSN 1997-2911. izd. Gramota. Tambov
- Stefan Zweic. (2003) *Bunatu'l-A'lami: Dickens - Tolstoi - Stendhal – Kleist*. Mütercim: Muhammed Cedid. Dâru'l-Mâdaa, Dimaşk
- Shifman. A. İ. (1971) *Lev Tolstoi i Vostok*. İzd.Nauka, Moskva
- Shaitanov İ.O. (2005) *Triada Sovremennoi Komparativistiki; globalizaziya-intertekst-dialog kul'tur // vopr.literatury*. Moskva № 6
- Toporov V. N. (1989) *Prostranstvo Kul'tury i Vstrechi v nem // Vostok – Zapad; issledovaniya perevody, publikatzii*. İzd.Nauka. Moskva
- Tolstoi L. N. (1936) *Polnoe Sobranoe Sochinenie*. V 90 tomah. T-36. İzd.Goslitizdat. Moskva-Leningrad
- Tolstoi L. N. (2014) *Hikam Nâbi Muhammed*. Tarcamatu Selim Kubeyin. Müessesetu Hendevidi. Kahire
- Vinogradov İ. İ. (1981) *Kriticheskii analiz religiozno-filosovskih vzglyadov L. N. Tolstogo*. izd. Znaniya. Moskva